

مجادله نظریه‌پردازان ایرانی و سعودی درباره امنیت خلیج فارس

توسط ایلیا جزایری (منامه)

نهمین کنفرانس امنیتی منامه، پایتخت بحرین، که ۱۵ آذرماه آغاز شد و ۱۷ آذر پایان یافت، شاهد تقابل در دیدگاه‌های تئورسیین‌های ایرانی و سعودی بود.

در این کنفرانس مسئولانی از کشورهای عربی خلیج فارس از نگرانی‌های خود نسبت به بهبود احتمالی روابط میان ایالات متحده آمریکا و ایران سخن گفتند.

در همین حال حسین موسویان، مذاکره‌کننده ارشد هسته‌ای سابق ایرانی، که به عنوان پژوهشگر فعال در دانشگاه پرینستون آمریکا در کنفرانس منامه حاضر شده بود گفت که جمهوری اسلامی و همسایگانش باید همزیستی مسالمت‌آمیز بدون اتکای کشورهای عربی خلیج فارس به غرب برای حمایت از خود را بیاموزند.

او همچنین افزود که همکاری ایران و آمریکا می‌تواند به ثبات در منطقه‌ای که شمال آفریقا تا آسیای میانه را در برمی‌گیرد منتهی شود.

دیدگاه‌ها در جریان بحث و گفت‌وگوهای کنفرانس امنیتی منامه همسان نبود و گاه تضاد شدید میان آنها دیده می‌شود. بسیاری از کارشناسان عقیده دارند که نمی‌توان به سال‌ها بی‌اعتمادی میان ایران و کشورهای عربی خلیج فارس به آسانی پایان داد.

در همین زمینه محمد عبدالغفار، مشاور امور دیپلماتیک پادشاه بحرین، به رادیو فردا گفت: «گمان می‌کنم نه، بهبود نیافته است. زیرا بحران اعتماد میان کشورهای زیادی با ایران وجود دارد و این مسئله تنها به کشورهای شورای همکاری منحصراً نمی‌شود. دلیل این بحران هم رفتارهای ایران در کشورهای ماست. ایران اگر می‌خواهد نقش مثبت ایفا کند باید رفتارش را تغییر دهد تا با گفتارش مطابقت کند.»

گفت‌وگوهای منامه میان کارشناسان استراتژیک و شماری از مسئولان حکومتی در کشورهای غربی و عربی شاهد تبادل نظر کم‌سابقه‌ای بود که البته به حد انتقاد رسید.

در این کنفرانس که علاوه بر وزرای امور خارجه شماری از کشورهای غربی و عربی از جمله بریتانیا، کانادا، نروژ، بحرین، امارات متحده عربی، عراق، مصر و یمن، نظامیان، دیپلمات‌ها و تحلیل‌گرانی از حدود ۴۰ کشور حضور داشتند، برای اولین بار در یک پنل، عربستان سعودی و ایران مسئله امنیت در منطقه خلیج فارس را پس از توافق‌نامه اولیه اتمی میان تهران و گروه ۵+۱ به بحث گذاشتند.

اگرچه حسین موسویان تأکید می‌کند که به عنوان شخصیتی مستقل و پژوهشگر در کنفرانس شرکت کرده است، به عقیده بسیاری از شرکت‌کنندگان، او دیدگاه‌های رسمی ایران را مطرح می‌کرد.

محمدجواد ظریف، وزیر امور خارجه ایران، هم از طرف مرکز مطالعات بین‌المللی IISS که برگزارکننده کنفرانس بود و هم از طرف دولت بحرین، برای حضور در کنفرانس دعوت شده بود. او اما از پاسخ دادن به این دعوت امتناع کرد و کاظم سجادیپور، مشاور آقای ظریف، در کنفرانس شرکت کرد؛ اگرچه او هم تأکید کرده است که به صورت مستقل و نه به عنوان نماینده دولت ایران در کنفرانس حاضر شد.

توافق‌نامه اتمی ایران و گروه ۵+۱ باعث ایجاد روزه‌ای در تنش ۳۰ ساله ایران و ایالات متحده شده است، مسئله‌ای که نگرانی برخی مسئولان در کشورهای عربی خلیج فارس را برانگیخته است. آنها نگران هستند که این توافق‌نامه در نهایت

به سلطه ایران بر منافعشان در منطقه بینجامد.

بی‌اعتمادی میان دو طرف سعودی و ایرانی در جریان کنفرانس منامه هویدا بود؛ اما مجموعه‌ای از نشانه‌ها از بهبودی شرایط در روابط دوجانبه حکایت می‌کند.

ترکی بن فیصل آل سعود رئیس سابق سازمان اطلاعات عربستان سعودی که در آخرین پنل کنفرانس منامه در روز یکشنبه ۱۷ آذر سخنرانی می‌کرد، پندی که موسویان هم از سخنرانان آن بود، گفت که اوضاع امیدوارکننده است چرا که برخی رهبران ایرانی از وصف ایالات متحده به شیطان بزرگ و بحرین به شیطان کوچک امتناع می‌کنند.

او همچنین افزود که عربستان سعودی امید فراوانی به بهبود روابط در سایه ریاست جمهوری حسن روحانی در ایران دارد، چرا که در دوره مسئولیت پیشین او، تهران طرح‌های مثبتی در قبال همسایگان جنوبی‌اش ارائه داد و نخستین تفاهم‌نامه امنیتی میان تهران و ریاض را امضا کرد.

او با بیان این که کشورش هر ساله میزبان ده‌ها هزار تن از حجاج ایرانی است، ابراز امیدواری کرد که روابط تهران و ریاض از سطح حج فراتر رود.

ترکی بن فیصل در عین حال ایران را به ادامه دخالت در امور کشورهای عربی «از بحرین تا فلسطین» و پیش از همه «در سوریه» متهم کرد و گفت این وضعیت باعث تنش در روابط می‌شود. او مسئولان ایرانی را متهم کرد که کردار و رفتارشان متناقض است.

پیش از آن یعنی ۱۶ آذر، عبداللطیف الزیانی دبیرکل شورای همکاری خلیج فارس هم با تاکید بر این که ابتکار عمل‌های ایران در مسیر صحیحی قرار دارد، ابراز امیدواری کرد که این ابتکار عمل‌ها، از سخن به عمل تبدیل شود. او در این زمینه گفت که ایران می‌تواند نیروهای خود را از سوریه خارج کند.

کشورهای عربی خلیج فارس و اپوزیسیون سوریه، ایران را متهم به اعزام نیرو به سوریه برای پشتیبانی از نظام بشار اسد می‌کنند؛ اتهامی که تهران رد می‌کند و می‌گوید که حمایتش از نظام اسد، سیاسی است.

نزار بن عبید وزیر مشاور در امور سیاست خارجی عربستان سعودی هم در کنفرانس منامه گفت که جستجو برای اعتماد در ایران بیشتر شبیه سرابی است که مسافران در بیابان به دنبال آن می‌گردند. او افزود که سعودی‌ها ساکنان بیابان هستند و امیدوارند ایران همچون دره‌ای سرسبز باشد که در آن نگرانی و بی‌ثباتی وجود ندارد.

ترکی بن فیصل در سخنان خود، از پیشنهاد موسویان که خواستار نقش ایالات متحده برای نزدیکی و همکاری منطقه‌ای میان کشورهای عربی خلیج فارس از یک سو و ایران و عراق از سوی دیگر شده بود استقبال کرد.

موسویان در سخنرانی خود خواستار تشکیل شورایی شامل کشورهای شورای همکاری خلیج فارس، ایران و عراق شده بود.

راغده درغام خبرنگار ارشد در سازمان ملل متحد که در کنفرانس امنیتی منامه حاضر شده بود، در این باره به رادیو فردا گفت: «گویا اصرار ایرانی برای جاگزینی هیئتی دیگر به جای این شورا وجود دارد، هیئتی با ترکیب متفاوت که شامل ایران، عراق و ۶ کشور عضو شورای همکاری است. دیدگاه‌های متضادی هم ارائه شد. می‌دانیم که وزیر امور خارجه عمان تشکیل اتحادیه خلیجی بر پایه طرحی که سعودی ارائه داده بود را رد کرد. از این رو با اختلاف نظر مواجهیم، اما آغاز گفت‌وگو درباره این موضوع‌ها بسیار مفید است، دست‌کم برای دستیابی به دورنمایی غیر از آن چیزی که اکنون وجود دارد. زیرا وضعیت همچون گذشته نیست، چالش‌های جدیدی وجود دارد.»

ترکی بن فیصل طرح موسویان را خوب توصیف کرد و در همین حال خاطرنشان کرد که هیچ نیروی خارجی چه آمریکایی باشد، چه روسی، بریتانیایی، فرانسوی یا هندی، در منطقه خلیج فارس جز برای منافع خود حضور نمی‌یابد.

استراتژی دفاعی کشورهای عربی خلیج فارس همواره بر محور استقبال از نیروهای غربی برای حمایت از گذرگاه‌های آبی و گاهی حضور نیروهای نظامی در پایگاه‌های زمینی شکل گرفته است. ایران از دیرباز خواهان آن است که کشورهای منطقه به صورت دسته‌جمعی و بدون کمک گرفتن از نیروهای خارجی، به حفظ امنیت خود مشغول شوند.

موسویان در سخنان خود گفت که نیروهای آمریکایی نمی‌توانند تا زمان نامشخصی در منطقه بمانند. او اما به نقش «محدود و موقت» نیروهای آمریکایی اقرار کرد و گفت که نقش ایالات متحده برای ایجاد سازمان همکاری‌های منطقه‌ای در خلیج فارس حیاتی خواهد بود.

چاک هیگل وزیر دفاع آمریکا که شنبه ۱۶ آذر در کنفرانس امنیتی منامه پایتخت بحرین سخنرانی می‌کرد، با تأکید بر این که ایالات متحده نیروهایش را از منطقه خارج نخواهد کرد، از آغاز همکاری‌های نظامی جدید میان ایالات متحده و کشورهای عربی خلیج فارس خبر داد.

او خاطرنشان کرد که هیچ قدرت جهانی وجود ندارد که پشتوانه و نفوذ برای ایفای نقش مشابه را داشته باشد.

با وجود این که موسویان به حضور کاظم سجادی‌پور به عنوان مقام رسمی ایرانی در کنفرانس اشاره کرد و گفت او می‌تواند موضع رسمی ایران را بیان کند، اما آقای سجادی‌پور از اظهار نظر در این باره امتناع کرد.

موسویان گفت پس از سه دهه دشمنی، ایران و غرب نتوانستند به «اهداف تدریجی» خود دست یابند. او اظهار داشت که نه آمریکا توانست نظام ایران را تغییر دهد و نه عربستان سعودی توانست شیعیان را منزوی کند.

موسویان همچنین سعودی را به امپراطوری عثمانی تشبیه کرد که نتوانست سیطره خود را بر سنتی‌ها بسط دهد.

پس از آن ترکی بن فیصل گفت که ایران باید بپذیرد که در صدور انقلابش شکست خورده است.

© 2013 تمام حقوق این وبسایت بر اساس قانون کپی‌رایت برای رادیو فردا محفوظ است.

<http://www.radiofarda.com/content/f2-iran-saudi-arabia-manama-iiss-conference-mousavian-bin-feisal/25195803.html>